Nr. 38. | HAMICPE | שנה חמישית

המצפה

עתון שבועי

לכל עניני החיים, לספרות ולמדעים ולכל עניני היהודים.

יוצא לאור בכל ערב שבת

מחיר החתימה על „המצפה" עם ההוספה הספרותית החדשית „רמת המצפה":

באוסטריא-אונגריא:

לשנה	7 — כתרים
לחצי שנה	3 50 „
לרבע	1.75 „

באשכנז:

לשנה	8.— כתרים

ביתר הארצות:

לשנה 9 כתרים — 9.50 פראנק.

על „המצפה" בלי ההוספה הספרותית אין לחתום.

אין הנחה מהמחיר.

מחיר מודעות או הזכרות לנפטרים לפי גדל השטח

ברכת מז"ט חצי הכתר. בראש הגליון שני כתרים.

גליון בודד 12 הלר.

המשנה מקומו עליו להודיענו מיד לא רק ישם מקומו החדש, כ"א גם ישם מקומו הקודם.

קאנטא של פאסטשעק נומר 76.918

האדרסה: לבית המערכת ולאדמיניסטרציה

„HAMICPE"

ul. Sw. Sebastyana 32. Kraków.

(בחוץ לארץ להוסיף: Oesterreich)

קראקא, כ"ט אלול ערב ראש השנה תרס"ח. | גליון לח | Kraków, 25 Września 1908.

את כל ידירנו, סופרינו וקוראינו הננו מברכים בכוח"ט, בשנת שלום ואשר. מו"ל „המצפה"

לכל קרובי, מכירי ומיודעי ברכת שנה טובה.
ראובן פאהן.

ישראל מרדכי צעללנער — פינל פינקעספעלד

מאורשים בח' אלול, תרס"ח

לימאנאווא — ניעפאלאמיצע.

יצחק גינצבערג — רווא אויערהאן

מאורשים בח' אלול תרס"ח

טרנופול — יאניעלניצא.

מאת האדמינסטרציא.

הננו מבקשים מאת השולחים לדפים ברכות מז"ט לדקדק בתנאים האלה, למען לא יבאו לידי סכסוכים על דבר קטן כזה. א) בלי מחיר מראש לא נדפיס שום במז"ט, יהי השולח מי שיהיה, אין שום יוצא מן הכלל. ב) נוסח הברכה צריך להיות קצר, בלי מליצות ובלי הארי בכוד וגם בזה אין יוצא מן הכלל, כל מלה יתרה נמחוק. והמתנה תנאי, שנדפים רק במו שכתב הוא, נחזיר לו את כספו בנכיון פורטא. ג) מחיר במז"ט אי הודעת אירוסין בראש הגליון 2 כתרים ואין יוצא מן הכלל. מחיר הודעת אירוסין בסוף כתר אחד, מחיר במז"ט בסוף 60 הלר. — כתר חתימה על „המצפה" על פחות מרבע אחד לא נקבל.

ישראל עם עולם.

(הרהורים לראש השנה).

ישראל עם עולם, עם אשר מעולם הוא, המונה את ימי הויתו כמעט יחד עם תקופת ההיסטוריה וכמעט עם התחלתה מתחיל קיומו; עם אשר הופעתו על בדור ארצנו לא התמהמה הרבה אחרי הפרק, אשר בני אדם החלו לקבל את צורתם האנושית; עם אשר עיניו ראו את כל המון החליפות של ימות עולם, את כל צבא המהפכות של דברי הימים; עם אשר היה עד לכל המקרים והעלילות מראש מקדמי ארץ; עם אשר בימיו המו גוים ויאבדו, ממלכות נתיסדו ותמוטטנה, דתות צצו ותבולנה, אמונות-ותחלופנה; עם אשר ראה את השורה הכבירה של המון החליפות והמהפכות, התמורות והשנוים, המקרים והעלילות, אשר התהוללו בעולם מימי חרבנם של אשור ובבל עד ימי הכרזת הקונסטיטוציה בטורקיא. לעם כזה שום מקרה היסטורי אינו חשוב כל כך עד כבדי שישימהו התחלה לספירת השנים. בעיניו לא יהיה לשום מאורע בדברי הימים ערך מכריע כל כך עד שישימהו ראש השנים. כי איזה מקרה יבכר? לאיזה מאורע יתן היתרון? איזהו המקרה, אשר הוא לא ראה דוגמתו? איזהו המאורע, אשר הוא לא הזה משלו? ובכלל עם אשר התאבק עם פגעי הזמן ויוכל להם, היחשבם? עם אשר טפח על פני כל חקי ההיסטוריה, אשר שדד את כל מערכותיה, היוקיר את אחד ממאורעותיה עד כדי למנות ממנו את שנותיו? שב ומנוסה כמוהו יכול למנות רק ממאורע אחד — הוא מונה מבריאת העולם.

צלו של אלקיו „עתיק-היומין" משתקף בו.

ישראל עם עולם, עם אשר עד עולם יהיה; עם אשר סמן הנצחיות טבוע עליו; ישראל הוא עם זקן-צעיר, זקן להעבר וצעיר להעתיד; עם אשר למרות עברו רב-השנים, עתיק-הימים, נכון עודנו לעומת עתיד חי; למרות שיבתו לא כלה לשדו והנהו מתאזר בתקוה וצועד בעוז לעומת הימים הבאים. למרות הפגעים הרבים, שעברו על גבו, לא עששו עצמיו; למרות פעולתו הפוריה על האנושות, פעולה שיש בה יותר מדי לעם, לצאת בה ידי חובתו להיסטוריה ולרדת מעל במתה, מבלי להשוש שחייו היו לשוא, למרות פעולה כזאת עודנו צפוי להיים, להיים נצחיים. הרוד שבנצח נשקף ממנו.

ישראל, שמו של אלקיו „אין-סוף" בקרבו.

ישראל עם עולם, עם אשר לעולם יחיה. אבל לא רק חיים נצחיים עצורים בקרבו, כי אם גם שאיפה לחיים של כבוד תעודדהו. התקוה לעתיד של חיים לאומיים מלאים הוד והדר בארצו ההיסטורית לא עזבה את ישראל בכל ימי גלותו והוא נושא את נפשו ליום הגדול והנורא בהדרו, ליום אשר „יתקע בשופר גדול ובאו האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים והשתחוו לד' בהר הקדש בירושלים".

ישראל עם עולם, עם אשר כל העולם נתון

פיליטון.

תשובה שלמה.

כשהצטרך ר' שמואל דארנבאך, בשנים הראשונות אחר חתונתו, לעבור לפני התבה בשבת, להתפלל מוסף, בשביל יום מותו של אביו, שחל באותו השבוע, היה עובר שבעה מדורי גיהנם. בטבעו היה בישן ומעולם לא השמיע קולו ברבים. ונוסף לזה היה קולו נם וצרוד והיה עושה רשם רע מאד על חלושי העצבים, המהרגזים לשמוע שריקת דלת או אופן עגלה בלתי משוח. כשבלה את תפלתו היה כל גופו שרוי בזעה, כאלו חטב שתי שעות עצים. כל חללא דעלמא היה נוהן ובלבד שלא יצטרך לעבור לפני התבה. אבל האפשר הדבר, שאברך, שאיננו עם-הארץ ולזה עשיר המתנהג בנגידות, שיסתפק בקדיש גרידא כברוך הסנדלר? קשה היה לו אותו המוסף כקריעת ים סוף. ולדאבונו היתה חלה השבת ההיא מיד אחרי החגים והיה על פי רוב נופל בנגונו של חג. מנדל החנוני היה עומד לו אז לימינו בהתחילו לנגן את נגון השבת מיד כשכלה את הקדושה, ככדי להעמידו עליו. אולם היו לו עוד תקלות כאלה וכאלה; יש ששכח את ברכת כהנים ויש ששכח לאמר התקבל בקדיש שאחרי שמ"ע.

כשכלה אחרי כל ההרפתקאות את תפלתו בשלום היה שב בחלישות הדעת ובפנים כבושים בקרקע למקומו. העולם היה מקיף אותו ב„ישר כח", זה בלעג כבוש וזה ברצינות, בכדי לישב דעתו ולהחניף לו.

„אין רע, לאט לאט יתרגל ר' שמואל שלנו אל העמוד ויהיה בעל תפלה הגון", היה מנדל החנוני שת לו תמיד בחלקות. וככל אשר הוסיפו עסקיו של שמואל דארנבאך להצליח וככל אשר הרבה לפתוח את ידו בכהמ"ד ובחוץ, כן סרה מעליו יותר ויותר אימת הצבור והיה עובר את תפלתו בשלום. ולו בעצמו נדמה, כי תפלתו עולה לו יפה יפה, והיה נהנה בתפלתו ובתומת לב האמין לאלה שאמרו לו, כי מטיב הוא להתפלל בזקן ורגיל. ור' חיים המוזג, אחד הגבאים בבית המדרש, שהצטרך כפעם בפעם לגמלת חסד מר' שמואל, כאשר הרגיש בדבר, היה מכבדהו כפעם בפעם בתפלת מוסף בשבת אף בשאר שבתות השנה והלז לא סרב כלל.

מעט מעט החל להתפלל גם תפלת שחרית עד שהיה לבעל תפלה גמור על אפו ועל חמתו של הירש ליב השוחט, שלפעמים היה מוכרח לותר גם על ברכת ראש חדש ועל עוד תפלות הגונות בשבתות יפות בשביל ר' שמואל, שדחק את רגליו.

שבועות אחדים לפני הימים הנוראים, כשהיתה ישיבת הגבאים, לחלק את התפלות, העיר ר' חיים המוזג, כי כדאי היה לכבד את ר' שמואל בשחרית אחת. הרי הוא איש שביהמ"ד עולה לו ביותר ממאה כתר לשנה וידו פתוחה לכל דבר שבצדקה, למה זה נגרע את הכבוד ממנו אחרי שהוא נהנה מזה. ואלא מאי ר' יוסף גרינער, שתפלות השחרית חזקה הן לו זה שנים רבות, הוא יותר על תפלה אחת לכבודו של ר' שמואל. ואמנם ותר ר' יוסף על תפלה אחת. אמנם קשה היה לו הדבר. זה עשרים שנה הוא מתפלל שחריתים ופתאם, לך פשוט וותר! אבל מה לא יעשה האדם בשביל פרנסה? אסור להתגרות באיש כר' שמואל, שכפעם בפעם מקבלים ממנו איזו טובת הנאה.

במשך שני השבועות שלפני ר"ה היה ר' מנדל שוחט יוצא ובא יום יום אל ר' שמואל דארנבאך ומלמדו את הנגונים ואת הסלסולים ור' שמואל היה מנגן ומסלסל אחריו מלה במלה. בשהתחיל לסלסל את „המלך" שמע פתאם קול צחוק גדול מתפרץ מחדר שכנו הנשען אל חדרו. דעתו של ר' שמואל חלשה מאד ושלח את בנו לדרוש על סבת הצחוק. ונודע לו,

בלבו. כנסת ישראל שואפת לתקון העולם על אשיות המוסר, נושאה את נפשה לשלטון הצדק המוחלט. רוהה מתעבת כל עול, מתרגזת לכל רשעה, מתפרצת נגד כל זדון. האמונה בנצחונם השלם של יסודי המוסר כתוך ההברה האנושית, התקוה לשליטתו של הטוב המהלט באחרית הימים, זאת היא ראש פנה בהשקפת-העולם היהודית.

מנביאיה העתיקים זאת היא מורשה לקהלת יעקב.

וכאשר ישפוך ישראל שיחו לפני אלקיו בראש שנתו והיו שני האידיאלים: התהדשות כבודו הלאמי והשתלמות מוסרית של האנושות לשני צירים, אשר עליהם תסוב תפלתו. ואם בכל ימות השנה מתבלטת ביותר שאיפותיה הלאומיות של כנסת ישראל בתפלותיה לפני קונה, הנה בראש השנה, היום המזכיר את הגרעון האנושי הכללי, הטמון בעם עולם מאז, נצמד אל משאלותיה הלאומיות גם בטוי של משאת נפשה „ומלאה הארץ דעה". כי יתקדש שם ד' על ישראל עמו ועל ירושלים עירו ויתן פחדו ואימתו על כל מה שברא, למען יתאגדו כלם לעשות הטוב והישר ובכן יתן כבוד לעמו, שמחה וששון לעירו וארצו וכל הרשעה תכלה כלה בעשן וממשלת הזדון תעבור מן הארץ ויגבה ד' צבאות במשפט וצדקה ורק לו יתנו כתר מלוכה והאלילות כליל תחלוף וד' אלקים בשופר יתקע לקבץ שה פזורה מבין הגוים וכו'. ככה יתבטאו חליפות ביום הזכרון שני האידיאלים הראשיים של הלאום העולמי.

ע. ל. קרנבליט.

ענינים מדינים.

אספת השלום. האספה הט"ו של צירי הפרלמנטים מכל הארצות, שהיתה בימים האלה בברלין, התקבלה ע"י הקנצלר של הממלכה הנסיך בילוב, שהצטדק בנפתולים פוליטיים על יחס ממשלת אשכנז המוזר להנועה השלום וסים, שאשכנז לא תחדל להזרין. אשכנז היא הממשלה, שהפרה את עבודת אספת השלום השניה של הממשלות, שהיתה בהג. מפני אספה של צירי הפרלמנטים לא היראה, כי אין בידה להפר מחשבתה ולהסירה מדרכה. ובכל זאת בלי רצונה עשתה צער קרימה לקבל את פני האספה ולהצטדק לפניה, אף שבסתר היא מפריעה בעד תנועת השלום בכל יכלתה. יש יודעים לספר, כי כאשר נפגש מלך אנגליא עם קיסר אשכנז לפני שבועות אחדים, רצה מלך אנגליא להטות לכו, לחדול מן ההזדינות ההדירית והוא סרב לו. מלך אנגליא בקש את עזרת קיסר אוסטריא, אבל הוא לא אבה להתערב בדבר.— האספה החליטה, לדרוש מהממשלות, לעשות חוזה בין כלן יחד, להטיל חובה על כל הממשלות, אשר להן ריב פוליטי, להביאו לפני בי"ד של פשר קבוע. ואם בכל זאת תפרץ מלחמה בסכסוך, שאינו יכול לבא לפני ביה"ד, לא תחל שום ממשלה את המלחמה בטרם קראה את הממשלות האחרות בעלות הבריה לנסות בפשר. במלחמות הים אין לנגוע בהון של יחידים.

מחלקת בין צפון ודרום. באספת צירי הסוציאליים מכל ארצות אשכנז, שהיתה בנירנברג, קמה מחלקת בין הסוציאליים מצפון אשכנז ובין אלה שבדרום הממלכה. המחלקת היתה יסירית והאספה עם החלטתה לא הצליחה לעשות שלום ביניהם. יושבי הצפון עם ההנהגה הכללית נזרו, שאין לצירים סוציאליים בשום מועצת הממלכה והמדינות להסכים לתקציב המדינה של הממשלה, יען הממשלות הנבחות הן בורגניות והן משמשות רק להגן על האזרחים בעלי ההון ולעזרם להציק לפועלים. ויושבי הנגב נוטים לפשרות, לתורת החיים ולא לגזרות בתוכות וכבר נהגו להסכים לתקציב המדינות מפני הברית, שכרתו בשעת הבחירות עם הקלריקלים, באספה באה המחלקת לידי ההרגזות עצומה עד שמוסדות ההסתדרות כמעט נמוטו. בסוף החלט ברוב רעות כגזרת הצפוניים ויושבי הדרום הודיעו, שלא יקבלו עליהם את החלטת הרוב ויתנהגו במדינותיהם כרצונם. בזה באה פרץ כהסתדרות האשכנזית, אבל החבילה לא התפרדה. האספה מחאה נגד לחץ הפולנים בפרוסיא ונגד הסתות למלחמה.

של המצפה.

ע־ד הפלשים. נגד הודעת הרב ר' חיים נחום, שנתמנה עתה לרק הכולל בטורקיא, ע"ר הפלשים ע"פ מסעו, שנסע שמה במלאכות הח' כי"ח, יצאו עוררים. הפרופסור יוסף הלוי כפאריז פרסם, כי הוא מצא לפני ארבעים שנה מאה אלף פלשים וה"ר נחום מודיע, כי אינם רק ת"ש בתי אבות. וכן הרב ד"ר מרגלית מפלורנץ דוחה דבריו ע"פ הנוסע ד"ר פיילוביטש, הסותר עדות ה"ר נחום. ה"ר נחום מודיע, כי אין הפלשים צריכים לעזרה ואף לא ב"ס. וכן לפי דבריו העיר נציב איטליא בארוטריא הסמוכה לאבסיניא. גם את זאת מכחיש הר"ר מרגלית ע"פ הנוסע הנ"ל. יש לפננו מחלקת עֻ ל־ר כ ר עוכדות כין שני נוסעים, השבים זה עתה מארץ כוש. זת פלא. מאת הלשכה של ח' אליאנס אשר באשכנז קבלנו כתב התנצלות על שליחה ה"ר נחום, הח' מגינה עליו נגד הלעז, שיצא על עדיתו ומבטיחה, שהודעותיו מיוסדות על עובדות והיא עמד תחת חסות המלך ופקידיו ובעזרתם יכול לחקור ולדרוש היטב. — אנחנו לא נוכל לכחד, כי רופא הטעם הזה, שעמד תחת חסות הרשות והבין את הידיעות בעזרתה, מבטל את כל ערך משלחתו. המלך מנליק פקח הוא והוא יודע, שאין תועלת לממשלתו להכנים שמה השפעת צרפתים, שכבישו חלק גדול מארצות אפריקה. ע"כ כפי הנראה עמלו פקידי מנליק בפקודת מלכם, לעשות לאל את ערך הפלשים ולהסביר לנוסע, כי אין כל הטרח של האליאנס כדאי, כי הפלשים הם מתי מעט ואמידים ואינם צריכים כלל לעזרת אחיהם באירפה. וה"ר נחום בשמחתו הגדולה על הכבוד. שעשו לו שם, האמין להם והביא את ידיעותיו כרצון עבדי מנליק הערום. מובן מאליו, כי גם להמיסיון הנוצרית כלתי נעים הוא, שיעמדו הפלשים באיזה יחס עם אחיהם האירפיים, כי הטה כבר הצליחו ללכוד חלק גדול מאד מהם ברשת הדת המשיחית והתערבות האליאנס היא כצנינים בעיניהם. גם מובן שמלך אביסיניא הנוצרי נוטה יותר אחרי מעשי המסיתים לשמר מאשר אחרי מעשי האליאנס, הרוצה להציל את שארית הפלטה לכן טוב תעשה האליאנס אם לא תשים לב כלל לעדות ה"ר נחום, שהטעוהו במסעו.

מהעולם הציוני.

חברות התפתחות האדמה בא"י. החברה החדשה הזאת מפרסמה את הדברים האלה: עד החדש הזה נמכרו מניות החברה כעד 3613 ליטרא שטרלינג (תשעים אלף כתר). אף שהסכום הזה מספיק ליסר בו מושבה לחנוך ולמופת בכנרת במדה, שעלתה במחשבה, אבל לא ישאר ממנו מאומה ולא נוכל למלא את כל הפרוגרמה. תכליתנו העקרית היא, לקנות קרקעות גדולים, לסקלם ולעבדם ולחלקם אח"כ לחלקים קטנים, למכרם או להחכירם לשנים רבות ליהודים, הרוצים להשקיע הונם וכחם בעכודת האדמה. הנסיון הורה, כי ליחידים קשה הדבר לרכוש קרקעות, זה אפשר לחברה גדולה בעלת הון וכעלת מומחים ונסיונות. אמנם נחוץ הון של מאות מיליונים, להרים את א"י משפלותה הכלכלית. אבל גם אם יהיה בידנו סך חמשים אלף ל"ש (מיליון ורבע כתר) נוכל לעשות הרבה מאד. בכל הארצות היתה חלוקת קרקעות גדולים לחלקות קטנות עסק טוב. ועתה בתחלת תקומת טורקיא לחיים חדשים ע"י החשמה (קנסטיטוציא) השעה מכשרת מאד לקנות קרקעות, כי הסמן הראשון של התפתחות המדינה

בי מערו רגלי השפחה ונפלה על הרצפה, בן הגידו כי. הסבה הזאת הרגיעה שוב את רוחו.

כל היום היה הולך ומנגן ומסלסל בקולו הצרוד עד שהיה לזרא לבני ביתו.

„למה לך לעבור לפני התבה?" הוכיחתהו פעם אשתו, „הלא אין קולך יפה כלל, יתפלל נא ר' מנדל, ר' יוסף, אלה הרגילים ומוכשרים לזה ואתה תוכל להיות בע"ב מכובד גם בלי תפלות".

„אין חכמה לאשה אלא במטבח", היה עונה לה על תוכחתה. „וכי מאימתי היית למבינה בחזנות?"

ר' שמואל התפלל שחרית בר"ה. פה ושם נראו עקימות החטם ועל פני זחוחי הלב נראה גם גחוך קל. ור' מנדל שוחט הביט בכל עת תפלתו בחלון ולא יבול להסתכל בפני אדם, הוא הרגיש איזה עלבון, לא עלבון כבודו, שנרחה מפניו, אלא רגש של עלבון־נפש פנימי בשעה שאנו עומדים בקלקלתו של איזה אדם, איזה רגש של עלבון אנושי בללי.

כשכלה את השחרית רעש הבית מקולות הקריאה „ישר כח ר' שמואל". ור' חיים המוזג נגש אליו ולהץ את ידו באמרו: הפלא ופלא! לא שויתי לפני, שכבר בפעם הראשונה תעלה לך תפלתך כל כך יפה. מובטחני בך, שעד מהרה עלה תעלה על ר' מנדל שוחט ור' יוסף גרינער יחד.

ר' שמואל שמע את תהלתו בשתיקה של הנאה ונענע בראשו לכל מלה ומלה ופניו נהרו מגיל. שיחותיו כל אותו היום סבבו רק על תפלות וחזנים והוא גלה בהם פנים בחכם ובעל נסיון.

בכה עברו שנים אחדות ותפלות השחרית היו לו ל„חזקה", לחלק מאישיותו. נדמה לו, כי אי אפשר לו עוד בלעדיהן.

היציאה מגדרו וההכרה, שמצא אצל מחניפיו, רוממו את עז רוחו והגבירו את הכרת ערך עצמו בעיניו. מעט מעט החל לאהב את התגלות הלב ולרדף אחריה בכל הזדמנות. תחת שבימים הראשונים לא ערב לבו לפצות פה באספת אנשים, החל מעתה לקחת רשות הדבור בכל אספה, לחוות גם את דעתו הוא על הענין המדובר, אמנם לא גמר עפ"י רוב במה שהחל, בכל רגע סהר את עצמו ובכלל היו דבריו מגומגמים וכשחפץ להשתמש באיזה מבטא יפה, ששמע מאחרים, היה על פי רוב נכשל בו בהשתמשו בו שלא בענינו ושלא במקומו. פרינציפ וסוקסיסיבי, המלים האלה נקלטו היטב במוחו והיה מרבה להשתמש בהן ולהבל בהן את כל דבריו. „הנך מבקש לך רק פרינציפות, דבר בזה יוכל רק איש סוקסיסיבי במוך!" קרא פעם אל מתנגדו באחד הנאומים והחליף פרינציפ כפריצינע וסוקסיסיבי בסוקין סין.

מסתבר, בודאי, הצדק אתו. היה שומע הסכמות באמצע דבריו מכל עבר ממחזיקיו, שהחזיקו את רוחו בקרבו עוד יותר וככה חשב את עצמו לאיש אשכולות, למושלם בכל.

הצחוק העצור לא הגיע לעולם אליו, כל אחד עצר בכל כחו, צבט את בשרו, נשך את שפתיו, לבלתי פגוע בכבוד ר' שמואל, שהכל נהנים ממנו טובת הנאה.

פעם אחת בראש השנה התארח אורח זר בבהמ"ד. וכשנגש ר' שמואל אל העמוד והתחיל לסלסל את המלך בקולו הצרוד ובנגינות משונות, לא יכול הלז להתאפק וצחק בקול. הצחוק הזה גרה את עצבי הצחוק של האחרים, שלא יכלו עוד גם הם להתאפק, והצחוק עבר כמחלה מתדבקת מאיש לאיש עד שפרץ ברעש גדול ומלא את כל הבית. כנראה פרץ עתה כל הצחוק העצור מאז זה שנים רבות ועד עתה. דעתו של ר' שמואל חלשה ונפל פתאם מכל מדרגותיו, ונרפא מתאות ההתראות בצבור. מאז והלאה שב בתשובה שלמה וחזר לקדמותו ולא נועז עוד לעבר לפני התבה ואף לא לדבר בקהל.

שבח וואלקאווסקי.

יהיה בלי ספק עלית שער הקרקע. אבל רכישת הקרקעות בא"י אינה עסק טוב בלבד בעבור עלית השער הנכונה, כי-אם גם חובה לאומית של עמנו הדואג לעתידותיו, פן ימשוך העסק הטוב הזה גם אחרים לעשותו ואנחנו נאחר המועד. הננו מזהירים איפא את כל חובבי ציון ואת כל הדואגים לאחרית עמנו, שלא להשמיט את קנית המניות של חברתנו. לא נדבות אנו דורשים, זהו עסק ויש ליעץ את בעל הון להשקיעהו בזה, כי הכסף בטוח למצער כמו בכל עסק בחוץ לארץ וצפוי להביא פרי טוב. ונוסף לזה תניע מזה תועלת לכל עמנו. ועסקני הציונים ידעו נא, כי מכירת מניות חברתנו היא החשובה בכל העבודות הציונות כעת הזאת. נקוה, כי קולנו לא יהיה עתה לריק. אם לא עכשו אימתי! מחיר המניה האחת ליטרא שטרלינג = 24.25 כתרים. באוסטריא נמכרות המניות אצל Sammelstelle des Judischen Nationalfonds Wien IX Türkenstr. 9.

ברלין י"ז אלול תרס"ח   בשם הועד המכין
א. ורבורג.

פיליטון קטן.

מִגְּדוֹלֵי עַמֵּנוּ.

(טרגיקומדיות)

ב.

שלום אש.

מערכה ראשונה.

(בעיר ורשה. עלית גג קטנה, מטת-ברזל, שלחן נשען אל הקיר, כוננית. נראים הספרים: צאינה וראינה, נחלת צבי, קב הישר, תחנות שרה בת טובים, חומש „בית יהודה" ו„בריעפשטעלער").

אש: מה לעשות אחי? הענין גרוע. בשבוע שעבר מסרתי ציור למערכת „הצפירה" בז'רגונית, ואחד העוזדים תרגמהו לעברית וידפיסהו, במובן בהוד מקורי. כאהי אתמול בחבדת אנשים והנה בקשוני להקריא לפניהם את אותו הציור. השתמטתי באמתלאות שונות, אבל אי אפשר בכה. פשוט צער בעלי חיים. הריני עומד כסומא לפני פרי רוחי ואיני יבול לקראם. להוסיף מכאובים על מכאובי מאים עלי פרילוצקי, שיפרסם הכל בה„וועג". עוץ עצה, אחי!

נומברג: שמע, שלומ'צה חביבי. קח לך פשוט מלמד ולמד, עצה אחרת אין.

אש: איני יבול, נומברג, ראשית אין לי במה לשלם והשנית הלא השמועה ע"א המלמד תעשה לה כנפים, פרילוצקי יבתוב פיליטון, ואנבי, אנה אוביל את חרפתי? גרוע אחי! (נאנח).

נומברג: כך, כך, גרוע! (נאנח).

מערכה שניה.

(בקונפרנציה הז'רגונית שבכירת בוקובינה).

אש: ...צריך, אחים ואחות מרת אסתר התחיה וג"י, להבדיל בין שפת התנ"ך והסדור ובין העברית החדשה. את התנ"ך גם אנחנו מכבדים (מחאות וצעקות), את התנ"ך יכול כל אדם לדעת מפני שמתחתיו נדפס עברי טייטש (מ"כ) והספרים העברים מן הספרות החדשה נכתבים בשפה קשה, במלים תלמודיות (קולות: פפוי!) ובלי עבדי טייטש ואי אפשר בשום אופן להבין אותם. דברי אלה הם עובדה ממשית. הנה זה לא כבד אנה המקרה לידי לראות את ספר השידים של ביאליק (קולות: פפוי, ביאליק!), קדאתי וקדאתי ולא הבנותי כלום, כלום! (מחיאת כפים סואנת, קולות: יחי אש!).

ד"ר בירנבום (ממקומו): אמת, איני מבין שם מאומה!

מרת אסתר (ממקומה): אמת גם אני איני מבינה!

אש (ממשיך): ובכן אתם רואים בבד אחים, שהעם העבדי אינו יודע עבדיה. עבדית צדיכה להיות שפת התפלה! (מ"כ) ושפתנו הלאומית היא ז'רנון.

מרת אסתר: אני מתנגדת לדעה זו, שעבדית תשאר עוד בתפלות. הסדור הכתוב בשפה הברברית והאזיאתית הזאת מוצאו — לפי דברי בבל — מימי שלטון הסדר הפיאודלי ושעבוד העבדים. הגברים השליטים רצו אז — לפי דברי קויטסקי — בעזרת הכהנים והכנסיה לשעבד להם את האלמנט היותר חלש, את הנשים, והלכך נתגו להן — לפי דברי מרקס — סדור בשפה, שאין אנחנו נזקקות לה, כדי שלהם, הנבדים, יהיה היתרון עלינו. אבל משעה שהפועל היהודי מפולן, ליטא ורסיין היה — לפי דבר מדם — להחלוץ של התנועה הסוציאל-דמוקרטית הכללית, היינו אנחנו להחלוצות שבחלוץ, האבנגרד שבאבנגרד. ויחד עם יתר מבצרי הקלריקליות והתיאוקרטיה והביורוקרטיה והאבסולוטיזם נפיל אנחנו החלוצות שבחלוץ את הסדור האזיאתי ובמקומו תשאר התחנה של שרה בת טובים ואז לנו יהיה היתרון. הלא גם אתם תודו, שפוזיציות רבות בבר בבשנו, צאו אל שוק הדגים, צאו אל רחוב בית הכנסת בלבוב, באו אל עזרת הנשים וראיתם, כי עולות אנחנו עליכם בז'רגוננו (מ"כ סוערת). הלאה שלטון היחיד של הגברים, הלאה הסדור, תחי התחנה! (מ"כ סואנת).

אש: בקרב לבי גם אני מסכים לדעה זו, מפני שהסדור אינו עממי, בפרט המחזור. קריאת הפיוטים קשה כקריעת ים-סוף ואפשר להכשל מדי רגע, אני בעצמי נכשלתי באלף פעמים בקריאתם (קולות: יחי אש!). אבל אין אנחנו יכולים לצאת בדרישה כל כך רדיקלית אל העם. ראשונה נחליט שהז'רגון הוא שפתנו הלאומית ואח"כ כשאתרגם בעהשי"ת את התנ"ך ואת הסדור מתוך התרגום הז'רגוני, אז העם בעצמו יעזוב וישליך אחר גוו את הסדור האזיאתי. תראו את הכבוד והגדולה, שהעם יתן לנו בבואנו אליו, יחי העם הז'רגוני, יחיו גאוניו ונדוליו! (קולות בכח: יחי אש! מרימים אותו ונושאים אותו על כפים).

מערכה שלישית.

(בעיר בוטשאטש אשר בגליציא, כאמצע הרחוב. אש נצב גלוי ראש ופרוע שער. כובעו מתגולל ברפש, על לחיו הימנית סמנים של חמש אצבעות).

אש (בקול בוכים): איה העם הז'דגוני? מדוע אינו בא לריב את ריבי? מדוע אינו קודע בדג את המכה, המחלל את גאון תפארתו, את איבסן שלו? הוי, הלחי! הוי, העם!

וטנברג: הצילו! הצילו! באו לעזרה! מכים את גאון ישראל, את תפארתו!

יהודי: למה הנכם צועקים? אתה רבי יהודי, קבלת מבת לחי, לך הביתה ושים התחבשת קרה על לחיך! הלא עוד מעט תצבה לחיך, לך, לך, אל תשתטה! (אש מתרחק לאט, מלאבים מזמרים מנגינת עצב).

המסך נופל לאט.

פתח שין—ש.

מכתבים מערי המדינה.

קראקא. כאשר שלחה ממשלה רוסיא בשנה שעבדה פקודות נמרצות אל כל הנציבים ואל שרי הפוליציא, בי קץ יבא לפגרומות ולענוש את כל איש, יהי מי שיהיה, המסית את העם לפרוע פרעות, נאנחו השחורים והיללו על גזלת ה„חרות". וכאשר נמצא פה איש אחד המציל בנות ישראל מן השבי ומוציא קצתן מבתי הנזירות, שכלאון שמה גונבי נפשות, מילל ה„גלום נרודו", ארגן הקלריקלים הפולנים גם הוא על גזלת החרות ומתנפל על הד"ר לנדא בעל רוצח ומשבית השלום. היתבן יהודי נועז להשבית את החרות, שזכו לה הנזידות, לקחת בנות ישראל בשבי ולכלאן בבית-הסהד המיוחד שלהן ולכפות עליהן הר כגיגית, למאום בעסם ובאבותיהן ולשנאם, ללמוד את הדת הנוצדית ולקבלה? זאת היא חצפה יהודית! אינם רוצים להיות כרחל לפני גוזזיה וכשה לטבח יובל! ע"פ הלוגיק הזאת יוכלו גם גונבי כסף ורוצחים להתאונן על גזלת חרותם. „תפשו את הגנב" יצעקו הקלריקלים, כגנב הזה הבורח וצועק עם הדולקים אחריו, לבל ידעו מי הוא הגנב. — אך הד"ר לנדא לא יחת מקילם וידלק אחרי גונבי הנפשות ויביאם אל מקומם, שיעד להם החוק. ולא קלה היא העבודה להוציא בלעם מפיהם. כאשר כבר יצאה פקודת הפוליציא בשבוע שעבר להוציא בחזק יד את הילדה הננובה מן המנזר ענו הנזירות, כי כבר עזבוה ומסרוה למוסד הממציא מקום עבודה לנערות. כל היום דרש ד"ר לנדא במוסדים כאלה ולא מצא אותה. אז הריץ טלגרמה אל המניסטריום והרעיש את כל מוסדי הממשלה. אז בקש ממנו ראש הפוליציא, שלא ירעיש בל בך והוא ערב לו, כי עד הערב ישיב לו את הילדה. ובן היה, בערב הוליך שוטר את הילדה השבויה במסה"ב עד בית אמה בכפר אצל לעזאיסק. לולא הרעש הגדול היו הנזירות מחביאות אותה כל השנה עד מלאות לנערה י"ד שנה ואז אין לאבותיה רשות עליה בענין המרת דת.   נ.

מכתב אל המערכת.

סמר בשרי בקראי ב„המצפה" על-אדות השערוריה העשויה בבית-האסופים בבוברק אצל קרזאנוב, ששמה מובאים למוסד של הנסיכה אגינסקא גם ילדי העברים, בנים ובנות ובמלאת להם י"ד שנים מכניסים אותם בברית הדת הנוצרית לשם מצוה. המבלי אין יכולת לנו לכונן בית-חנוך ילדים אובדים כאלה, והם נתונים לעם אחר ועינינו רואות ואנחנו מחשים ומצאנו עון על התמורה. — ומה נפלא הדבר כי גם בהיות הקונגרס של הרבנים בקראקא, אז נדברו ועסקו בשאלה זו ותשובתם נשארה מעל. היש חלול השם גרול מזה? וכדי בזיון ואוי לאותה בושה! הנה מה טוב וכמה נחוץ להתעורר בצדק להשתדל בדבר פדיון השבוים, להשיב זרע היהודים אל חיק דת משה וישראל, ואין דבר העומד בפני הרצון, להשכיל להיטיב להועיל. אנכי הנני הראשון, המנדב סך 500 כתרים להתכלית הנרצה. ומוכן לתמוך הענין ולסעדו כבל כחי. — ומי יתן וכן יעשו בכל קהלה, וצדקה תהיה לנו ולצירנו הלוקחים חלק במועצות המדינה, שלא ינוחו וישקטו עד הוציאם מגמת נפשנו לפעלת אדם וחפץ ה' יצליח בידם.

רישא.   יצחק האלצער.

הננו בטוחים, כי רוב קוראים „המצפה" יודו להנדיב הזה היועץ הקיסרי מר יצחק הלצר על נדבתו לצרך פדיון שבויים, המצוה, שעמדה בכל ימי גלותנו בראש כל מצוות התורה עד שהתירו אף למכור ס"ת לתכלית זאת. אבל לא רק בשביל נדבתו ראוי מר הלצר לתהלה, כי אם יותר על הראותו, כי לב עברי בקרבו והדברים היוצאים מן הלב על השערוריות של שבי הנערות, שנתפרסמו ב„המצפה", נכנסו אל לבו ומצא עוז לצאת מגדר יהודי גליציא, שזה דרכם בכל שאלה צבורית: לשמוע ולראות — ולידום, כאלו לא נאמרו הדברים אלא למיטב המליצה. בקנגרס של הרבנים בקראקא הובע חשש אם מותרים האסופים לבא בקהל, אבל כבר ברר הגאון רח"ל הורוויץ האב"ד פה ז"ל, כי ע"פ התודה מותרים הם לבא בקהל, אף אם הם ספק שתוקים ואף אם יש חשש שקצתם נולדו מאבות נכרים ורק אמם היתה יהודית. והגאון מברזן הסכים לו וכתב שחובה להשתדל להוציאם.   המערכת.

רישא. (התפטרות נשיא הקהלה) זה שנים אחדות עומד בראש הקהלה פה האדבוקט ד"ר הוכפלד. בתחלה היה רק ראש „הנהגת-הקהל", בי לרגלי המחאות, שערכו מתנגדי „הקהל" אל הנציבות, בטל הנציב את הבחירה ושר-המחוז פה מנהו לראש ה„הנהגה" עד בחירה חדשה. אבל הד"ר הוכפלד לא חשש למהר את הבחירה החדשה, ובחפצו להיות נבחר בבחירה החדשה השתדל לכהן קודם בתור ראש-ההנהגה זמן רב, כדי שידכש לו אמון מצד יהודי עירנו. ובאמת כאשר חשב כן היה. אחרי שתי שנים עשה בחירה חדשה, והוא נבחר ברוב דעות, ובעת ההתכוננות של נבחדי הקהלה, נבחר הוא לנשיא הקהלה בהסכם בל חברי הקהל. אבל אז לא השתדל עוד למצוא חן בעיני יהודי עירנו, לכונן מוסדים מועילים, שלא יעמים על שכם היהודים העניים והבינונים ססים קשים, שרק עשירים יבולים לשאתם. כי על שש שנים קבל רשיון מאת הנציבות להעמים מסים על יהודי רישא. על

היהודים המוציאים מאות כתרים לשנה לקפת הקהל בתור מס בלתי ישר הטיל מס רב ולאלה שאינם מוציאים אף פרוטה למס בלתי ישר הקיל גם את ע״ל המס הבלתי אמצעי. וכאשר העירו את הד״ר הוכפלד על זה, שחק ואמר „יודע אני היטב מה אני עושה". יהודי עירנו התמרמרו על התנהגות נשיא הקהלה, ובפרט אחרי שקצב סכום הגון מקפת הקהל בתור תרומה שנתית להסמינר הלכובי, גדלה ההתמרמרות והוא לא שם לב לזה. ואפילו אחרי האספה הפומבית, שהיתה בחדר הקהל לפני איזו חדשים, שבה מחאו אנשי עירנו בכל תקף ועוז על הקצבה הלזו, שממנה ינדלו חנוכי הסמינר לטמיעה ולשנאת ישראל, עבר עליה ראש הקהל אל סדר היום. וכך גדלה ההתמרמרות עד שאפילו חברי „הקהל" בעצמם, אלה שבחרוהו לנשיאב, התחילו להתיחס אליו באופן אחר, כי ראו, שאך הוא עושה את ההחלטות והמה כ„דיינים אלמים", שאין להם שום דעה בעניני „הקהל" ועסקיו. לפיכך אמרו להוציא את המסקנות מזה; וכאשר נועדה ישיכת המועצה לא כא אף פרנס אחד אל הישיכה. בזה הראו, שאינם רוצים בנשיא כזה. בראות הד״ר הוכפלד איזה אמון ניתנים לו יועצי הקהל, ההפטר ממשמרתו בתור נשיא הקהלה. את כתב התפטרותו ערך כבר אל שר-המחוז פה. אנשי עירנו אינם בוכים על זה, והמה בטוחים, שנשיא הקהלה הבא ידע להתיחס ביתר חבה אל דעת הקהל פה, ולא לעשות הכל כשר אבסלוטי, שאינו מביט על דעת הקהל.

מק״ף.

ווין. נשיא הסתדרות הציונים דוד ולפזון התארח בשבוע שעבר בווין. אחרי שהשתתף באספת הציונים ממערב אוסטריא, התאספו לכבודו לברכו. אין דבר מיוחד להודיע על אדות זה. אחרי הברכה שברכו ראש הועד המרכזי נשא הנשיא מדברותיו ודכר בקצרה על מצב התנועה. יעץ את חברינו פה, שלא ילחמו עם היהודים הלברלים, אבל לא יעזבו גם את נקדת המצב הציוני. עצה ברודה, מה ואיך להתנהג לא הגיד הנשיא. בתוך דבריו דבר גם על ה„מזרחי": „ישנה מחלקה בתוך תנועתנו, המדמה בפי הנראה, כי מטרת הציונות והכליתה היא לחזק את הדת. מחלקות אחרות בציונות חושכים, כי עלינו להבדיל את הדת מן הציונות. התיחסות ההנהגה לשתי המחלקות האלה צריכה להיות לפי דעתי, להגיד להן, לבלי הלחם, אבל גם לבלי בטל איש את דעתו". גם הדוכרים אחריו לא הגידו כל חדשות. אבל אין בית מדרש בלי חדוש. באספה היה גם הפרופסור ד״ר קלנר מטשרנוביץ. הוא מחה בעוז נגד הציונים הצעירים הדוחים את הזקנים, שעמלו הרבה בעד רעיוננו בתוך התנועה. זאת אפשר היה עוד לשמוע. אבל הרעומות ומחאה העירו דבריו האחרונים, באמרו, כי יש למחות ביד ציוני ווין הלוחמים נגד — ט א ו ס י ג מלחמה עזה ויורדים עמו לחייו; מלחמת אחים בזאת יש למנוע.

א. ב. ו ו ע ר נ ע ד.

מכתב מאמריקה.

ניו־יורק: מעשה חדש מרעיש עתה את דעת הקהל פה ומלמד את בני עמנו בינה, כי הבטחון, שבטחו ברוח החרות והצדק, אשר בעולם החדש, אינו בטוח יותר ממעוז הלברליות באירפה, ששמו בו אבותינו מבטחם לפני חמשים שנה.

יש לנו בעירנו שר פוליציא ושמו בינחם. הוא לא רק שומר על השלום בעיר ומחלק פקודות, כי אם גם משתמש בעט סופרים. בשבוע שעבר פרסם מאמר ארוך בשבועון אחד על אדות החטאים שבעיר ופורעי המוסר. ושם הגיד בתור מומחה לדבר, כי מחצית העוברים על החקים בניו־יורק הם יהודים. היהודים מגדלים רשעים ומשחיתים יותר מכל העמים אשר באמריקה. כאשר אך יצא המאמר הזה מן הדפוס הרתיח את כל חושב ישר, כי ידוע לכל, כי שקר ענה שר הפוליציא בזדון מתוך שנאה, כי אין כמוהו יודע, כי אדרבה החוטאים היהודים מעטים פה, כמו בכל הארצות, מאשר בכל שאר העמים. מטרתו היתה לעורר שנאת הגזע נגד הגולים היהודים, הנמלטים על נפשם מארצות המזרח ולהחמיר כחקי הכניסה לארץ. אנשים חשובים אחדים, יהודים ונצרים, הבקיאים בדבר, פרסמו מיד, כי עלילת שוא העליל שר השוטרים על נקיים, להמיט עליהם רעה, כי באמת אין בבתי האסירים רק ששה אחוזים ממאה יהודים. שופט נכבד אחד העיד מה שחזו עיניו, כי בחדש מאי היו בבית כלא אחד 1450 אסירים ובהם רק 143 יהודים, בשני 1126 ובהם 91 יהודים. וגם אלה לא חטאו חטאים קשים, אלא ששופטי הפוליציא רגילים להחמיר מאד בחטאי יהודים. נכבדי היהודים יעקב שיף, עדוארד לאוטרבך, לואי מרשל ושופטים אחדים ומיליונרים אחדים נועדו, להועץ במה להגן על היהודים מעלילה כזאת, היוצאה ממקום גבוה. אחרי הוכוח החליטו לדרוש מהממשלה, להעביר את הצורר מכנו ולהבריחו שיחזור מדבורו. כל עתוני היהודים וגדולי העתונים האנגלים יצאו נגדו בדברים קשים ועוררו את העם למחאה. רק עתון אחד World, שמוציאו הוא יהודי אונגרי, תמך ביד הצורר ולמד זכות עליו. ככל ערב מקהילות אגודות שונות אספות מחאה. והימים עתה לפני בחידת הנשיא המושל, הנבחר ברוב דעות כל האזרחים. על כן תחרד מפלגת הדמוקרטים, שהצורר הוא חבר לה ותירא, שהיהודים יפלו כלם אל מפלגת הרפובליקנים. ע״כ הם מרבים להצטדק ולהקטין את ערך הדבר.

כידוע השקיע הבארון הירש מיליונים הרבה באמריקה לטובת העם היהודי. עד היכן הגיע חסדו של האיש, שכונתו בודאי היתה לטובה, ראינו ממקרה, שקרה בימים האלה. להנדיב ישנן מושבות סמוך לניו-יורק ושם מקבלים פועלים יהודים לעבודה בשכר ששה עד שבעה דולר לשבוע. הפקידים כלם נוצרים והמה יעשו ביהודים כרצונם. שם מגדלים לא רק בקר ועופות, כי־אם גם חזירים. פקיד אחד הטיל על פועל יהודי לפטם את החזירים. כאשר מאן היהודי לעסוק בעבודה הזאת, הכהו מכות רצח. היהודי קבל עליו אצל ההנהגה הראשית בעיר. אבל תחת למצוא ישרו השיג נערה והעתונים עמדו לימין היהודי וגלו לעין השמש כל העילות הרבות, הנעשות במושבות היהודיות לפועלים היהודים באכזריות הפקידים. אז גרשו את הפועל מן המושבה. בצדק קרא אחד העתונים על הבארון הירש, כי לאסונו לא הצליח במיליוניו, שהקדיש לצדקה. היהודים לא נושעו בהן, אבל נכרים וחזירים הצליחו בהן.

„פועלי ציון" בניו-יורק ערכו אספה פומבית באחד ההיכלות הגדולים בעיר, לעשות כבוד לטורקים הצעירים. באספה השתתף גם הקונסול הטורקי מונדשי בעי ודבר אל הנאספים, בהחלה הודה לאספה בעד הכבוד שעשו לעמו והביע שמחתו על מצאו שעת הכשר לדבר אל העם, הרוחש לעמו רגשי כבוד וחבה. „בטורקיא, אמר, שוים כל בני האדם. אנחנו עשינו תמיד טוב את היהודים. לפני שנים, באשר שמעתי ע״ד הפגרומים, חרה לי מאד וכן לכל הטורקים, אבל הממשלות לא אמרו דבר, אף על פי שהתמרמרו מאד באשר נעשו בארצנו כן לנוצרים לא מצד העם, כי-אם מצד ממשלה רעה. ברוסיא כל הנוצרים הם צרים ליהודים ובטורקיא יחיו הטורקים בשלום ובמישור עם היהודים. דת הטורקים דומה לדת היהודים, באל אחד יחיד נאמין כלנו. בין שלש מאות אלף יהודים, אשר בטורקיא לא יאמר אף יהודי אחד, כי הטורקים חרשו עליו רעה. לארץ טורקיא תוכלו לבא בכל עת, הארץ פתוחה לפניכם. אין אנו שונאים את הזרים, כל זמן שישמרו את חקי הארץ. בואו אלינו שם תמצאו מנוח, בזרועות פתוחות נקבל אתכם ונהיה עם אחד, יחד נלחם ונחיה. ששים שנה נלחמנו בעד הקנסטיטוציא, יהודים, ארמנים וטורקים ביחד, לכן ביחד נאכל מפריה". זוהי תמצית דבריו. אח״ב אמר, כי יודיע להממשלה הטורקית על-אדות הכבוד, שעשו יהודים לטורקים. גם אחד הטורקים הצעירים דבר.

ביום ה׳ לח״ז היתה אספה פה להטורקים הצעירים הגרים בזה. כל עמי הקדם נטלו חלק בה. ההיכל היה מקשט בדגלי כל עמי המזרח וביניהם גם הדגל הציוני. בין הדוברים היה גם יהודי ספרדי.

בפיטסבורג משתדלים עסקנים צבוריים חרוצים, ליסד מושבה יהודית במזרח ווירזיניא בארצות הברית.

כסוף החדש הזה יבא הנה ישראל זנגביל. וכפי הנשמע תשוב עד העת ההיא האכספדיציא, שנשלחה לתור את ארץ יט״א.

ש מ ו א ל מ י ל ר.

מקרוב ומרחוק.

שונות. מכונת הכנפים, מעשה ארוויל ורייט באמריקה ועף בה יותר משעה באויר לכל רוח שהטה אותה, נשברה באויר. כנף אחת נתקה ונפלה ואח״כ נפלה כל המכונה על שני יושביה. רעהו מת והוא נפצע קשה. וכן ספינת האויר של המאיור פארזעוואל בברלין נשברה באויר ונפלה ונשארה תלויה בין גג ובין עצים, יושביה נצלו. כן קשה לבני אדם לכבוש את האויר ולהתחרות עם עוף השמים. — ממשלת רוסיא גרשה את התלמידות מכל האוניברזיטאות, הן כלן חפשיות והשלטון אינו סובלן. — בלאיבך בירת קראין עשו הסלובנים הפגנות רועיות נגד האשכנזים המעטים שם, שברו כל חלונותיהם, סקלו באבנים את הצבא והשוטרים, שבאו להפיצם. בליל כ ש״ז התחדשו הפרעות, אז ירו אנשי צבא על העם, שלשה אנשים נהרגו ושבעה נפצעו קשה. בצילי ובמרבורג עשו האשכנזים פרעות כאלה בבתי הסלובנים. גם בביהם עשו הטשכים פרעות כאלה בבתי עירים לאשכנזים. האשכנזים התאספו בעריהם למחאת.— פקיד צבא ברומניא בעיר מיחאי ברוואול שלח מכתב באחריות אל בית הדאר. אחרי כן נמלך ודרש להחזיר לו את מכתבו. פקיד הדאר ענה, כי אסור לו להחזיר מכתב באחריות רק ע״פ בקשה כתובה. פקיד הצבא הביא את גדודו, צר על בית הדאר, כפת את פקידיו והכם ולפח את מכתבו. ואנשי הגדוד בזזו את כל הכסף הנמצא שם וקצצו את קוי הטלגרף. פקיד הצבא התהלך בעיר כמו בשעת מלחמה. פקיד הצבא נתפש ונכלא. — העיר טשרנוביץ חגגה בשבוע הזה חג מלאת ת״ק שנה להוסדה. מספר יושביה הוא כשמונים אלף. עד ימי הקיסר יוסף היתה העיר, ככל המדינה, שייכת לרומניא, אשר היתה עוד ביד הטורקיא.— בספינה אוסטרית, ששבה מהודו, נחלו שני אנשים במחלת המגפה ההודית (פעסט) ומתו. — החולירע ברוסיא עודנה מתרבה, מאות בני אדם נגפים בכל יום בפטרבורג. הפרופסור הוויני קרויז נסע לרוסיא, לרפא את הנגפים בתרופה שהמציא. בשבוע שעבר נחלו בפטרבורג לכדה אלף ות״ק נפש אדם, ת״מ מתו. החולירע פרצה גם באיי פיליפ אשר לאמריקה באזיא המזרחית. — בעיר נויטא אשר בפרטוגל הכינו מלחמת אנשים עם פרים, כמנהג העתיק האכזרי, שהנחילו הרומיים ליושבי חצי האי הפירנעי. בטרם התחילה המלחמה פתח אחד את הדיר והפרים יצאו והרגו שבעה אנשים ועשרים נפצעו. — במדינות פנסילווניא, אהיא ווירזיניא באמריקה שולטת בצרת מאין גשם. יער גדול בוער באש וכל הכפרים הנונעים בו צפוים לתבערה. — אמן טכני בלנדון המציא מכונת טלגרף לכתוב כה מרחוק. אם ידחוק אדם את מכונתו הטלגרפי בעירו תכתוב מכונת כתיבה בעיר אחרת את דבריו. — ווילבור ורייהט, אחי ורייהט, שכנפיו נשברו באמריקה, פרח באויר אצל פאריז במכונת כנפיו יותר משעה ומחצה ס״ז קילומתר. — דפוטציא של עוזרי מסחר התיצבו לפני ראש הממשלה למסור לו מכתב בקשה בחתימות חמשה ועשרים אלף חברים, להוציאם מכלל אלה שחובה עליהם להבטיח עצמם לעת זקנתם ע״פ החוק החדש. באוסטריא עושים חקים לצרך פוליטי ולא לתועלת העם וכן נעשה החוק האוילי הזה, להבטיח משרתים לעת זקנתם כאלו נשבע כל אלה להיות משרתים כל ימיהם. כמעט כל העוזרים יעזבו את משרותיהם לעשות עסקים לעצמם והכסף שישלמו ירד לטמיון. המניסטר הבטיח, כי הפרלמנט ישנה את החוק.

*

„בתי זעה". הטלגרף מודיע שמועה מרגיזה מניו־יורק, כי בבית גדול בן שבע עליות. אשר בו היו מקומות עבודה לחיטים עושי בגדים מוכנים, המכונים „בתי זעה",

פרצה תבערה בליל ו' שבוער. י"ד נפש אדם נשרפו לאודים. כפי הנראה היו יהודים, כי רוב עושי הבגדים המוכנים בניו־יורק הם יהודים.

גזרת תענית. רבני ירושלם גזרו תענית על המהפכה, שבאה בטורקיא. הם אומרים, כי יש לפחוד, שבעבור החרית יתרבו עוברי עברה. גם חובת הצבא על היהודים היא גזרה רעה. ויש להעיר, כי בכל מסים שנאמר „רבני ירושלים" הכונה על תקיפי השנוררות גוזלי העניים. לא על העבירות הם דואגים, כי אם על בבודם והדרם, כי יגלו מהם. בעת שכל פקידי טורקיא גזלו וגנבו ועשקו את העם, אז גם גנבותיהם וחמסם נסבלו מן הפקידים האלה ולא רק זאת, אלא מין קדושה נשפכה על החמס הזה, כי גם הפקידים רק בשם אללא עשו כל תועבה. עתה נאסרה הגנבה והקדושים ירדו הבורה, ע"כ גם „רבני ירושלם" יילילו וינזרו תענית.

חבר רוצחים. חברת הרוצחים אשר סבבו בקיץ של שנה שעברה בערים הקטנות בין לבוב ופרמיסלא, והרגו שני יהודים, את ראָטהמאַן בגרורק ואת שלאַף בכפר אצל ווישניא, ישבו על כסא הנאשמים של בי"ד המושבעים בלבוב למשפט בשבוע שעבר. דינם נחרץ: שני ראשי החברה נשפטו לתליה, השלישי נענש למאסר קשה על שש שנים, ואשה אחת לחמש שנים למאסר קשה. -- כבר לפני ששה חדשים עמדו הנאשמים לפני בי"ד מושבעים כפרמיסלא, וכבר היה המשפט קרוב לגמר, אבל ראש הרוצחים השתגע אז, וע"י זה הובילוהו אל בית המשגעים בלבוב לבדוק מצב בריאותו, והרופאים החליטו, כי בריא הוא ורק מיראתו את המות השתגע. וזה עתה נגמר המשפט בלבוב. א"ש.

הציר היהודי בדומא. הציר היהודי ניסילוביטש מעורר את אחיו היהודים, להתחבר להסתדרות אחת ולהחליט יחד את דרישותיהם מאת הדומא, למען יוכל לבא שמה בתור בא־כח כל היהודים ברוסיא. הוא מבטיח, כי אין להואש עוד, אלא שאין לבטוח במפלגות זרות לברליות או רדיקליות, כי-אם לבא לפני הדומה בעצמם, בלי אמצעי ואז גם הדומא הזאת תוכל לשנות הרבה לטובה. בכלל הוא מזהיר מאד מן היאוש ומסכסוכי מפלגות בתוך היהודים בשעת צרה כזאת. ישועת היהודים היא האחדות.

ר' משה הלוי נאשם בבי"ד. תקיף היהודים בטורקיא ר' משה הלוי, אשר כל אחינו יושבי הממלכה העתומנית חרדו מפניו ולא יכלו לשאת ראשם שלשים שנה, יושב עתה על ספסל הנאשמים. הסבה היא דבר קטן, המראה על הכח הרב שהיה לתקיף ההוא. יהודי אחד בקושטא מכר בית לחברו. לתכלית זאת היו צריכים לתעודות מאת החכם־באשי, כי הם האנשים, אשר שמותיהם נקובים בשטר. אך החכם־באשי לא רצה מאיזה טעם שימכר הבית ואמר, שהמוכר זיף את תעודותיו ולו שם אחר. כן בטלה המכירה. עתה הזמינו בעלי הדין אותו לבי"ד של ענשים על עון עדות שקר.

המאה השחורה ביקטרינוסלב. „אונזער לעבען" מודיע ע"ד התעוררות אנשי המאה השחורה ביקטרינוסלב בעלי ה„נשר הכפול". בכל יום הם יוצאים בשוטים ומכים את היהודים מכות רצח ואין עומד כפניהם. הקריאה לעזרה אצל הרשות אינה עושה פרי.

הבנק הציוני ליסוד מושבות. כישיבת ראשי הבנק הקולוניאלי, שהיתה בלנדון החלט ברוב דעות גדול, שאין לתמוך מכסף הבנק רק קולוניזציא כא"י וביתר ארצות טורקיא.

עניות היהודים באדסה. החברה „עזרת חולים" באדסה פרסמה ע"פ רשימה סטטיסטית, כי חמשים אלף יהודים בעיר ההיא (שליש כל הקהלה) יחיו בעני וכחסר כל, בלי שום משלח יד. הם מקוים להשתכר בכל יום מן הבא לידם, אבל לא בכל יום נעשה להם נס. מוכרי ירק ופרי עץ משתכרים עשרים עד שלשים קופיקות ליום, העגלונים משתכרים כארבעים או חמשים קופיקות. הם דרים־שלשה בתי אבות בחדר אחד ומחלות שונות נדבקות בהם ומכלות אותם.

שמואל הירנשברג. המציר היהודי הזה, שמת בירושלם, היה בן מ"ג שנה, הוא נולד בלודז בפולן ולמד שם בבי"ס למלאכות. בימי נעוריו נגלה כשרונו לציור וידעיו אמרו, כי יהיה מציר אמן. כאשר גדל למד באקדמיה לציור בקראקא ואח"כ במינכן ובפאריז. כל עבודותיו עבד ברוח יהודי וציוריו המהוללים כלם יהודיים. ציורו הראשון „הישיבה" משך עליו עיני כל האמנים. ציוריו האחרים הם „היהודי הנצחי" ו„גלות". באלה נתגלה באמן גאוני. כל מפעליו מלאים כאב עולמי של העם היהודי. בשנה שעברה עלה לא"י, להורות שם אמנות הציור בביה"ס „בצלאל" ומחלת הסיבה תקפתהו וקץ בא לחיי האיש הגדול הזה, שקוו ממנו גדולות.

תנועת הבחירה בא"י. ביפו היתה אספת היהודים נתיני טורקיא, להועץ על הבחירה הקרובה. בכל פלך ירושלם, כלומר בארץ יהודה ושמרון אין רק 8475 בוחרים יהודים, אע"פ שבירושלם לבדה ישנם המשים אלף יהודים, כי רוב אינו הם נתיני ארצות אחרות ואף נתיני טורקיא רובם לא שלמו עוד את המסים ואין להם זכות הבחירה. היהודים לא ישלחו רק שלשים בוררים אל הבחירה וע"פ החוק יבחר ציר אחד משלש מאות בוררים. ובכל זאת לא נואשו היהודים בא"י מבחירת יהודי, כי הם מקוים שערבים יתחברו להם ויבחרו יהודי על נוצרי. בין היהודים ישנם גם עצלים נואשים, האומרים שאין העמל כדאי. ובכ"ז נסבע ועד שיעיין כזה.

שביתת יום א' באונגרן. כל חברות עוזרי המסחר באונגרן דורשים באספות, שתטיל הממשלה על כל הסוחרים בכל המקומות לשבות ל"ו שעות רצופות. בזה יתכונו למנוע את הסוחרים היהודים להעביק את משרתיהם במוצאי שבת ולמען יהיו היהודים שומרי שבת מכרחים לשבות ס"ב שעות רצופות. מובן מאליו שרוב המשרתים האלה הם יהודים, כי רק לסוציאלים יהודים יש רגש ישר כזה. סוציאלים נכרים לא יעיזו כל כך ולא ינאצו כל כך את רגשי אחרים.

אסור על שפת עבר. הרשות בוילנא אסרה על חברה ספרותית יהודית את הדבור העברי כבית החברה יען כי אין שפת עבר לשון מתהלכת בארץ.

שביתת יום א' ברוסיא. על חוק שביתת יום א' לא השגיחה הפוליציא עד כה, כי ישנם לה דברים חשובים יותר לטפל בהם. אבל הפועלים הוציאו את החוק אל הפעל. בתחלה שבתו הפועלים הנוצרים ביום א' והיהודים כשבת. אך בעל הפבריקות היהודים דרשו לשבות רק ביום הראשון, וכה נעשו הפועלים שומרי שבת חסרי לחם וקצתם היו אנוסים לחלל שבת. כאשר נתעוררה שאלת יום א' מרגישים גם הסוחרים מועקה, כי עוד מעט ויאסרו עליהם את המסחר. ע"כ זה זמן רב הם מתאספים לבקש איזו עצה לרקל את החוק. פרנסי הקהלה והרבנים בווארשא אינם מתערבים בזה.

היהודים בתנועת החרות בטורקיא. ועד הטורקים הצעירים במונסטיר מסרה כתב תודה להיהודי ולטר וכסלמן על עמלו הרב לטובת נצחון החרות בטורקיא. בו כתוב לאמר: „אדון נכבד מאד! האגודה העתומנית לאחדות והתקדמות רואה חובה קדושה לעצמה להכיע לך תודתה מתוך הרגשה עמוקה על העזרה הרבה שאין כערכה, שעזרתה אותה בלי תועלת לעצמך. אחרי שאתה מן העם, שלא עזב שום עת מצוא להראות חבה לעתומנים, היה זה דבר טבעי, שבאת לעזרתנו. אבל הדבר מפליא, שעשית זאת במסירת נפש כאלו נגע הדבר בך. זכרון מעשיך ישאר חרות בלוח לבנו ועד דור אחרון לא ימח.

מחשבת החכם-באשי החדשי. סופר ה„דזואיש כרוניקל" דבר עם הרב הכולל החדש ר' חיים נחום בקושטא. הרב אמר לו: אני אתאמץ להסיר את ההבדלים אשר בין הספרדים והאשכנזים ולזרוע דעת היהדות ותרבות יהודית בין המון העם, לדבר בשם העם היהודי עם הממשלה ולהשיג עזרת הממשלה לישוב היהודים בארץ ישראל. הסופר מודיע, כי הציונות מכה שרש בתוך היהודים בטורקיא וכי נוסדה אגודה של יהודים טורקים, להרחיב את הציונות בקרב היהודים הספרדים.

הסמינר למורים בלבוב. עד כמה האחדות מועילה! כדבר יסוד הסמינר למורי דת ישראל מתבוללים התאחדו החסידים עם הציונים להלחם נגדו וגם הצליחו. הסמינר לא יוסד עתה, כי אין כסף. ההנהגה הפולנית בלבוב דרשה מאת הקהלות להתחיב להחזיק בו. ומפני האגיטציא החזקה של הציונים והחסידים קפצו הקהלות ידיהן ורק קהלות אחדות מהרו והבטיחו עזרתן.

במה נוצרית – ביהכ"נ. בשבוע שעבר נתחנך במזרח לנדון בית כנסת גדול, שהיה עד כה במה נוצרית. הנוצרים עזבו את המקום ויהודים דרים במקומם, ע"כ מכרוהו הנוצרים ליהודים. בטרם נמסר ליהודים נפנו שמונים מתים משם, היו קבורים מתחתיו. מקום יש בתוכו לאלף מתפללים. הוא הגדול בכל בתי הכנסת של יהודי רוסיא בלנדון.

תשליך. „מה עתה עומד כגולם?" גער המלמד בתלמידו בעמדם על שפת הנהר בר"ה לומר תשליך. „אני חושב, השיב הנער, שאם באמת ישליך כל הקהל הזה את חטאיו אל הנהר יבאשו מימי הנהר ולא יהיה לנו דגים לסכות.

משדה הספרות והמדעים.

כל נדרי.

אם נתרגם נוסח כל נדרי הארמי הנדפס במחזורים שלנו, ללשוננו העברית, תצא לנו התמונה הזאת: כל הנדרים, האסרים השבועות, החרמות, הקונמות, הקנסות והכנוים, אשר נדרנו נשבענו, החרמנו ואסרנו על נפשותינו מיום הכפורים הזה עד יום הכפורים הבא עלינו לטובה — בכלם התחרטנו בהם, כלם יהיו מותרים, שבוקים, עזובים, בטלים ומבוטלים, לא שרירים ולא קימים. נדרינו אינם נדרים, אסרינו אינם אסרים ושבועותינו לא-שבועות.

אבל איך נתהותה תמונה מוזרה כזאת המורכבת מעבר ועתיד? הנה הדבר לא רחוק הוא ממנו ועד מהרה נמצא פשר-דבר. — בנדרים כ"ג ב' שנינו: הרוצה שלא יתקיימו נדריו כל השנה יעמוד בר"ה ויאמר כל נדר שאני עתיד לידור יהא בטל, וכתו' שם ד"ה רבא: מתוך שמעתין, וכו' מוחק ר"ת מ"ש בכל נדרי: מיו"כ שעבר עד יו"כ הבא ומגיה: מיו"כ זה עד יו"כ הבעל"ט. והא דאומרים בכ"נ דנדרנא דמשמע לשעבר? י"ל דנדרנא משמע שתי לשונות, כמו אמדי-פי (ע' הלאה), דמשמע כדאמרי כצ"ל: דאמרי = דאמרית = אשר אמרתי: לשעבר, ומשמע דאמינא (שאמר): להבא. הרא"ש בהלכותיו סוף יומא מצדיק את הנוסח הישן ומישב את כל קושיות הר"ת וטענותיו. וע' בטור וש"ע או"ח הרי"ט וביו"ד רי"א א' בהגהת הרמ"א. והגאון ר"מ רבקש כותב ב„באר־הגולה" (אי"ח תרי"ט), שבאשכנז ופולין נוהגים בר"ת והספרדים נוהגים כהרא"ש. וע' עוד בספר האגור הלכות יו"כ תתקמ"א — תתקמ"ג ומ"ש הגאון מהר"י אדנשטן בישועות-יעקב בשם הח"צ. וע' בשערי-תשובה ב' ובשאילת־יעבץ קמ"ה.

ואחר כל הדברים האלה נדע ברור, שהנוסח הכתוב במחזורינו הוא עפ"י הגהת ר"ת. אבל הלא הר"ת בבר הרגיש בעצמו בדוחק הגהתו, שהרי נדרנא הוא לשון עבר כו'? ומ"ש שהוא כמו: אמרי-פי כונתו לברכות ט' ב: מכדי האי יהיו לרצון אמרי-פי משמע לבסוף ומשמע מעיקרא דבעינא למימר כו'. אבל אין הנדון דומה לראיה כלל. אמרי־פי הוא שם (בלו"ר) לכן אוכל לומר: יהיו לרצון אמרי פי — שאמרתי וגם — שאמר, אבל נדרנא, אסרנא = נדרנו, אסרנו הם פעלי עבר לרבים מ"ב, איך נוכל לאמרם על העתיד? והר"ן ז"ל לא בוש לאמר (בנדרים כ"ג בד"ה: ולענין) כפרוש: שנוסח כל נדרי הוא משובש.

נפן נא לראות מה שיאמר בזה המדקדק הגדול הרב מהר"ו הדנהם ז"ל במחזורו: אחר שהוא מאריך שם בפתיחתו לכל נדרי ומהפך את הענין מכל צדדיו ובהרבה מדבריו לא עיין יפה, הוא רוצה לישב את הנוסח שלנו לאמר: כי נדרנא, אחרימנא כו' הוא עתיד עבר או עתיד־נשלם Futurum exactum. אבל התשובה הזאת צריכה עיון רב ולא נוכל לפטרה — כאשר עשה הרב מהרו"ה — באמרים קצרים מבלי מצות עומק־הענין ומבלי ברר את הדבר על אמתתו. כי יש לשאול: א') מדוע לא תקנו את הנוסח בפרוש בלשון עתיד ולא בלשון עתיד־עבר? ב') על הנדרים והשבועות אולי עוד אפשר לומר בלשון ע"ע, אבל מה היתה הכונה לומר לשון כזאת על החרמה

(אחרטנא)? ב) כשנדקדק נמצא, כי רק בלשוננו העברית יבוא עתיד — נשלם בהמונת-עבר, ורק בהקדם לפניו מלות החבור „עד אם", „עד אשר אם", „כי אם". במו: לא אכל עד אם דברתי דברי (בראשית ב"ד); עד אשר אם עשיתי (שם כ"ח); לא אשלחך כי אם ברכתני (שם ל"ב); כי אם זכרתני אתך (שם מ'); עד אשר אם הביאנם (במדבר ל"ב). ובשלילה יקדם או יאחר לפעל, שהוא עתיד נשלם, "אם לא" „ו — לא". במו: מידי הבקשנו אם לא הביאתיו אליך (בראשית מ"ג); אשר ישחט — ואל פתח אהל מועד לא הביאו (ויקרא י"ז). ובבל אלה (בין בפעל חיובי בין כפעל שלילי) צריך שיוקדם לפני הפעל, שהוא עתיד נשלם, „פעל עתיד" ולא באופן אחר.

אולם בארמית לא יבוא גם „פוטורום אכסקטום" רק בלשון עתיד וגם אז רק בהקדם לפניו מה"ח (תה"פ): „עד די" (או: עד ד...) או מלת אֱלָהֵן (ולפעמים מלת כד כמו שנראה להלן) כמו בתרגום אונקלוס בכל הדונמאות שהבאתי. רק שבבראשית ל"ב כ"ז ובויקרא י"ז ד' מתרגם אונקלוס: לא אשלחינך אלהן ברכתני; ולתרע משכן זמנא לא אַיְתֵהּ (אפעֵל, עבר). בנוגע לראשון נ"ל, אחרי שנדע, כי מדרך אונקלוס פעמים רבות לפרש כתובים עפ"י דרש, כיון גם פה אל מה שכתב רש"י בנמוקי-החומש ובזהר פ' תזריע ע"ש. ובנוגע לשני הלא נהפלא עוד יותר שלקמן בויקרא י"ז ט' כתוב: ואל פתח א"מ לא יביאנו, בלשון עתיד, וגם שם תרגם אונקלוס: ולתרע משכן זמנא לא איתיניה בלשון עבר? אבל בכונה תרגם אונקלוס כן ובדעת והשכל עשה: אלו תרגם בפסוק ד': לא יַיְתֵהּ בלשון עתיד, יכלתי לטעות, שאם שחט בחוץ והעלה אח"כ בפנים פטור (או אולי גם בשר). לכן תרגם: איתה, בלשון עבר, להורות שאפילו אם שחט בחוץ והעלה אח"כ בפנים חיב. ע' זבחים פי"ג משנה א' וביד החזקה להרמב"ם הלכות מעה"ק פי"ח ה"ה ובכ"מ שם. וכפסוק ט' כיון להשנוי בזבחים ק"ו ומביאו דש"י בחומש: אשר יעלה עולה, לחיב על המקטיר אברים בחוץ כשוחט בחוץ, שאם שחט אחד והעלה חברו שניהם חיבים, ולזאת ת"א: לא איתוניה לאמר: אף שמעולם לא הובא אל פתח א"מ ובבר נפסל בחוץ ע"י השחיטה, בכל-זאת חיב המקטידו בחוץ. ע' רמב"ם המעה"ק פרק הנזכר.

(סוף יבא).

משה יוסף הלמן.

ספרות.

(סוף)

חרוזים של יופי, של ספירי-הוד מבריקים מנגה יפעת שמש, מוסר לנו הלל צייטלין בהסתכלות „שכינה". לבאורה מקבץ הוא ומלקט רעיונות שכבר נחשבו ומאמרים שכבר נאמרו, שנמצאים במקצועות שונים בספרתנו ע"ד המושג שכינה „שהיא אם הבריאה כולה, אמו של העולם התחתון ביחוד, אמם של בת ישראל, אמו של כל יחיד ויחיד, אם אוהבת, מרחמת, מנחמת, מצלת, גואלת". אולם הוא הביא רוח חיים בכל המאמרים, הוסיף מכח יצירתו ללטשם ולתת להם תפארת לוקחת לב, נתן בהם הדבור להתיחד ולהתלחש עם נשמתנו...

הקובץ מסיים בספור במכתבים מאת י. שף בשם „דברים שבינו לבינה", שאינו מעלה ואינו מוריד את ערך המאסף.

ובקבץ השני הננו מוצאים את „הספרות" הולכת ומשתכללת. השפעת העורך ד. פרישמאַן נכרת.

הראשון הוא המשורר יצחק קצנלזון בשירו „חלומות". מתאר הוא חלומו בנעוריו בחלמו חלום הארץ וירא שמים ואלהים על האדמה סביבו:

שם נראה לי אל שדי
בין הקמה,
בשהוא דולק אחרי זבוב-דקמה:
האח!
אין הבורא יכול לתפוש את יצורו;
המה רודף רודף אחרי בן-סעפו
שנקרע מנו וטס באויר עולם חפשי...

— — — — — — — — — — — —

והעולם בית-המקדש, ואני בתוך המקדש,
ועיני רואות, רואות את כהנו, את קדושו,
וברכה כמו התעתדה לצאת מבין שפתי —

ואולם אחר כך מרחיקים אותו מכל אלה, ומשעבדים אותו להניר והכתב, וגם אז הוא חולם, חלום אחר, חלום השחקים:

אין צרך לי במרחב, תנו לי חבית,
ואחלום בתוך החבית!
רק יהיה נא סידורי
עמי בחביתי, עמי בתוך חורי...

עד כי לבסוף נס הוא מן השמים האלה שסגרו בעדו את האדמה לדנות מזיוה. — — כמה שאיפה, הרגשה, רכרוך, געגעים מתבטאים בשיר זה! —

י. ח. ברנר ברשימותיו „קסמים ושיורים" מתאר את חיי עושי-„הריבולוציה על הניר", שמתארגים בלונדון בין נדחי רוסיה. יש פה טפוסים רבים ושונים, וכמעט כלם בולטים מתוך קוים מעטים וחזקים. בכלל עושים הם רושם של דון-קישוטים, שכל מעשיהם מעוררים ביחד עם הסימפתיה גם אירוניה.

והלל צייטלין נותן לנו מאמר מטפוסו של „שכינה" בקובץ הקודם, בשם „יופי של מעלה" (צרופי-שירה מן האגדה והקבלה). בו נכללים נושאים שונים: מתן-העולם, מנוחת מעשי בראשית, גן-עדן, עילמות, מתן-תורה, שירה-נשמה, אשה, שיר של עתיד-לבא.

פניני המדרש ומרגליות האגדה החריז על חוטי אור שמשתזרים מברק שמש-צהרים. שפעת רעיונות והרגשות מרכוש רוחנו אנו, מאוצר קדמונינו, וביניהם מתנוצצות השקפות חדשות שבחדשות. פיוט ויופי כזה — והכל יהודי-מקורי, עברי, שמי, הכל משלנו.

המשורר שניאור נותן לנו ממיטב שיריו „בהרים" ביחוד „הפגישה" היא חזקה כצורים וחפשית כטבע שממעל להם:

„אך שמעו נא שחקים לי נכרים ועדים ההרים הללו נשבעתי"!

„כי כל אשר מנעה חרגתי וגזלה מדמי ובשרי
„אמלא בעיני הבהירות וארכש באזני הסופגות,
„את בטני הצומקה מערב אשביע בריח השדמות,
„בשחרים חכלילים ורוים לחיי החירות אתלע,
„ברקמות האור והצללים אכס ואמלא את קרעי,
„וארנין בצבעי-הקשת את מוחי החרב מדאגה,
„קו-נשבר במים אוציאה והיה לשרביט בידי
„וזרי-מרגליות קטנים תהלענה בשערי השחור.

— — — — — — — — — — — —

„והידד, בן גלות ומלך! הלך וספר בהרים את כל אשר ספרו החרים.—

דבר מתוקן ומעובד כל צרכו הנהו הציור „הלילה הראשון" מאת א. ביילין שכתוב בכשרון רב. שני גבוריו, כרמן ולויטס, הם טפוסים בולטים ומהוקצעים. הראשון שקוע בחטא, בכיעור וזוהמא, וקורא לזה „חיים, חיים הנאת החיים", ומסית את חברו לויטס בעל תם ויופי-עילאה לטעום טעם החטא. באמנות רבה מסורים פה חיי „הבתים המופקרים" עד כדי לעורר געל נפש... בקצרה: הציור הוא מעשי ידי אמן.

מאת העורך ד. פרישמאַן בעצמו באה פוטוגרפיה „בעל בית הגון". זהו בעל-בית מודרני, ראש לקונטורה, שמסית ומדיח נערה בתולה ואחר כך הוא נתבע לדין, אולם הוא אינו מודה באשמה, ואפילו בשעת השבועה — שאז תתקפהו קצת חולשה ופקפוק — הוא מחליט „שאינו רשאי להיות חייב, דבר זה הוא חובתו כנגד הפירמא שלו וכנגד מצבו בתוך החברה, כי על כן בעל-בית הגון הוא". זוהי פוטוגרפיה לא במובן הפשוט. יותר טוב לצרף „פוטוגרפיה עם קוי רינטגין".

ב„חלחליות" מאת ברש — שבזה תם הקובץ — אנו מוצאים שפה יפה ומלוטשה. יש שם נטיה לחדישות, איזו אי-בהירות שוכנת על הדברים.

יש להזכיר כי באו בשני הקובצים מאמרי בקורת מאת ד. פרישמאַן, נ. שופמן ובעל-מחשבות, שראויים לשם בקורת.

בכלל עושה ה„ספרות" רושם טוב מאוד. טל-תחיה זה אחרי שנות-בצורת שהיתה לספרתנו, מרטיב ומחיה את רוח הנאמנים לעבריה. ראובן פאהן.

רבקה הנעבעל ליבוש שורצברג
מאורשים כח' אלול תרס"ח
ירוסלב. סטרי.

חנה אדלער מיכל טאנער
מאורשים בח' אלול תר"ם
מיקיליטשין. דעלאטין.

אברהם הארן חוה ראזענבערג
מאורשים כח' אלול תרס"ח
קוקאטשאוויצע. קאראלובקא.

ברכה מלב וקרב

חן וחסד, שלום עם חיים טובים,
לכל אחי, לכל רעי — רחוקים כקרובים;
ושפע ברכות יינקו, ביום זכרון תרועה,
באחד לשנת ברכה, גאולה וישועה. —

מאת הנותן תמור תשלומי פורטא, מתנה פורתא (ג' כתרים) לנחלת ישראל, הדורש טוב לציון ודובר שלום לבל בית יעקב. יעקב עהרליך.

פשעמיסל ערב ר"ה תרס"ט.

את הורי היקרים, אחי ואחיותי, חברי וידידי בכל מקום שהם, הנני מברך בתוך כלל ישראל באשר בהוך חרות לאומית לראשית השנה.

בעריש מעלער — יפו.

בשנה טובה ומאושרה אברך את כל הציונים ואת כל קרובי, ידידי ומכירי בכל מקומות מושבותיהם.

ליבוש שורצברג — סטרי.

הנני מברך את כל קרובי וידידי בברכת וכוח"ט.

יצחק ציממער ורעיתו — דאבראנאוויץ.

זאב ווייך ורעיתו בינילניצה מברכים לראש השנה את כל קרוביהם מיודעיהם ומברכיהם בכוח"ט ובשנה מאושרה. כרטיסי ברכה מיוחדה לא ישלח.

הנני מברך את כל רעי ומכירי הקרובים והרחוקים בכוח"ח. יוסף פרלברגר וב"ב — לבוב.

שבח ולקובסקי מברך את כל ידידיו ומכיריו בכוח"ט.

שלום שטרייט מברך את כל חבריו וידידיו בכוח"ט.

יצחק פרנהוף מברך את ידידיו ומכיריו בשנה טובה ומאשרת.

הנני מברך את כל ידידי ורעי בכוח"ט. עזיאל לביש קרנבליט.

אני מברך את כל חברי התסדרותנו אגודת המורים העברים באוסטריא לראשית השנה בבריאות הגוף ובמרץ כביר לעבודת התחיה הלאומית.

נ. זיגלביים — דרהוביטש.

את כל מוקירי ומכבדי בבדודי ובדרהוביטש הננו מברכים לראשית השנה בשפעת אשר בחיים נעימים ונחת. נ. זיגלבוים — דרהוביטש.

הנני מברך את כל חברי „אגודת ציוני אוסטריא ואונגרן אשר בניו-יורק בעד התמכרותם לרעיון הציוני בברכת שנה טובה, יברך ה' פעולתם ויעשו חיל. ואנדב בתר לקופה הלאומית.

פלטיאל גרובער — ניו-יורק.

מעמק לבי אברך בברכת שנה טובה את כל רעי, מבירי ומיודעי בגליציא ובאמריקה.

פלטיאל גרובער — ניו-יורק.

ברגשי כבוד ואהבה בלי מצרים הנני מברך בבתיבה וחתימה טובה את אבי מורי הנכבד מו"ה נתן מאיר ווערנער ואת אמי מורתי היקרה מ' עטל.

א. ב. ווערנער — ווין.

הנני מברך בברכת שנה טובה ומאשרת את כל ידידי רעי ומכידי. שלמה וואלטער — יעזופאל.

תעלה ברכתנו מעמק לבנו לאחותנו מ' רבקה לארוסה עם מר חיים זאב וויעטשנער מדוקלא.

האחים יעקב ואלטר געץ — בייטש.

במז"ט וברכת בוח"ט אברך את ידידי ורעי מר עוזיאל קריגר ומר ישראל לארוסם.

משה קליינעם — וויעליטשקא.

הנני מניש בזה במז"ט מעמק לבי לידידי הנכבד מר משה ווירטה לארוסיו. דוד ווייסבערג—פרמיסלא.

מעמק לבי הננו מביע בזה במז"ט לרעי היקר מר דוד זילבער לארוסו עם מ' גיטל וואנדער מטרנוב.

יהודה הערמעלץ.

ברגשי גיל ואהבה הנני מברך את רעי היקר מר דוד זילבער ממעלעץ לארוסו. יעקב פאלאק—מעלעץ.

ברגשי גיל וידידות אברך את רעי וש"ב מר דוד זילבער לארוסו. יעקב זילבער — מעלעץ.

באהבה ובכבוד אנו מברכים מקרב לבנו במז"ט את רענו מר אלעזר האפנער לחתונתו.

האחים שרגא ומנחם שלעפעריג.

מעמק לבי אברך במז"ט את רעי היקר מר העניך רוטען לחתונתו אברהם גינסבערג — טרנופול.

לכל אוהבינו וידידינו הננו מברבים בשנה טובה ומוצלחת. פינחם פיעלפרייד וזוגתו.

בכוח"ט לבל ידידיו מברך בעריש לוטטינגער.

„יוד. פאלקסקאלענדער"

פיערצעהנטער יאהרגאנג.

רעדיגירט פון **גרשם באדער**

מיט ארטיקלען, ערצעהלונגען און גע־דיכטע פון: ש. י. אימבער, י. ל. ברוכאָוויטש, א. ניטלעווסקי, מ. וואנדערבילד, יהואש, ל. יפה, מאקס נאָרדוי, סלאָנים, ראובן פאהן, יצחק פערנהאָף, משה פערנהאָף, י. ל. פרץ, ד. קלינגהאָפער.

פרייז **80** העללער.

צו בעציעהען ביי:

Gustav Bader, Lemberg

Sonnengasse 27.

רוססישער טהעע

געפאקט אונד לאָז פאָן 4 ביז 10 קראָנען פער ק"ג. ביי:

L. Apermann, Brody, Postfach.

פיר ציפֿערדענהייט ווירד גאראנטירט.

פיר דיא יוגענד.

איך ערטיילע גרינדליכען אונטער־ריכט אין רער אייפאכען אונד ראפפעל־טען בוכהאלטעריע, קארעספאָנדענץ, סטענאָגראפיע אונד פרעמדען שפראכען. בין אימשטאנדע יעדעס שילער ביי פלייסיגעם לערנען צו גאראנטירען פיר גוטען ערפאָלג אונד גוטעס צייגניס ביי איינער פריפֿונג אויף דער ק. ק. האנדעלס־אקאדעמיע. 27 מיינער שילער האבען שאן דיא פריפֿונג אין רער אקאדעמיע, בעציעהונגסווייזע פאַליטעכניק בעשטאַנדען אונד בעפינרען זיך אין פערשיעדענען גראָססען שטעדטען אויף גוטעס פאָסטען.

אויך פאָן אויסווערטס נעהמע איך שילער אויף מיטקאָסט אונד קוואַטיער.

האָנאָראר נאך איבעראיינקאָממען.

M. WUNDERNANN, Stryj.

פחמים וקאקס

ממכרות פרסיה, ממוצעים ומובחרים במקח השוה. לקונים בתמידות הנחה.

המשלוח ממכרה „קארלוגענן־פעשעמסא" לגאליציא עומד ביחוד ברשות בא כח הפירמא:

Carl Königers Sohn

Josef Perlberger, Lemberg.

מתקבלת החתימה ע"י „המצפה" על ספר העתי

הָעֹמֶר

קבץ ספרותי־מדעי, מוצא בארץ ישראל, ע"י ש. בן ציון, בעזרת טובי סופרינו, בארבעה ברכים לשנה.

הכרך הראשון לשנת תרס"ט יצא לראש השנה הבא.

מחיר החתימה לשנת תרס"ט בחוץ לארץ 10 כתרים, לחצי שנה 5 כתרים. מחיר כרך אחד 3 כתרים. לחותמים ע"י „המצפה" הנחה 15 אחוזים ממאה. נשאר מספר מצומצם משני הכרכים הראשונים של שנת תרס"ח, מחירם ביחד 6 כתרים. לחותמי „המצפה" מחירם רק 4.50 כתרים. כרך א' אינו נמכר בלי כרך ב'. לפנות אל:

Adm. „Hamicpe", Kraków.

את החוברות ישינו מא"י.

כשר'ה אבסט קאנזערווען.

אונטער אויפזיכט של הרה"ג בנש"ק כש"ת מוה"ר אהרן הלברשטאם שליט"א האבדפ"ק ביאלא האבען וויר אין אונזערער אבסטקאנזערווען־פאבריק איינע אבטהיילונג צור ערציינונג בהכשר עפ"י דתה"ק פאן אבסטקאנזער־ווען, מארמעלאדען, דונסטאבסט, פרוכטזאַפּטע, אבסטוויין, פאווידעל עט"צ עררייכטעט. דערען פערקויף בייא פארציגליכען קוואליטאַטען צו דען בילליגסטען פרייזען ערפאלגט.

אפפערטע מיט הכשר פערזענדען בערייטווילליג.

Adolf Fränkel & Söhne k. u. k. Hoflieferanten Biała.

החברה־הקומנדיטית „כרמל"

רוהטי"ן.

הממכר היחידי מיין וקאניאק א"י מיקבי רוטשילד

המהוללים מאגודת הכורמים מראשון־לציון.

יין וקאניאק „כרמל" המה המשובחים בין יינות וקאניאק א"י, ונזהיר את הקונים לבל יכשלו בידי המוכרים יין הנקרא יין א"י, העלולים רק להביא את המרקא המהוללה של יין וקאניאק „כרמל", כי רבים המה, אשר לא ידעו להבדיל בין יינות „כרמל" ובין אלה היינות פחותי־הערך המתקריים יינות א"י.

הפקקים והמנופים של בקבוקינו חרותים בשם „כרמל" וגם האתיקטים נושאים עליהם שם „כרמל" ולמען השמר מזיוף ירדוש כל איש כפירוש „יין כרמל וקאניאק כרמל". רק היינות שלנו השיגו מרילות זהב על ההערוכות פריז (1900) ווין (1906) וכן רק היינות שלנו קבלו תעודות מהפרופסורים: פוש, פריז, ווערינג אדעסה, פאוולעווסקי מלבוב ועוד, ולא היינות האחרים המכונים בשם יין א"י. — אלה המכריזים על מערכם, כי יש להם המדילות והתעודות הנ"ל ירמו באופן מגונה את הקהל. — לוחות המחיר נשלח לכל דורש. יינות „כרמל" בבקבוקים נמצאים למכירה אצל: מענדל גראס ראיטאנא 7; מ. בראנ־דיינער פלאץ נאָלוחאווסקי 3. נתן באדענשטיין קאזימירזאווסקא 5; האטעל קאמץ ראיטאנא; וולאדיסלאוו קאזלאווסקי גראדעצקא 85; אליעזר סינאל קאזימי־רזאווסקא 20, ל. שאף לבוב סיקסטוסקא 7, כלם בלבוב; שמעון הארטמאן בארימלב.

הזהרו מפני הרמאים!

חידות ההגדות הנפלאות

ע"ד עשרת השבטים ופתרונו

מאת שמעון מנחם לזר.

תכן הענינים: פתיחה. פרק א', סוד הסמבטיון בתור אות לקדושת שבת. ב. הסמבטיון ו„הרי החשך" ביחוסם להשבטים. ג. ההגדה על אדות „בני משה" ויסודה. ד. ממלכות ישראל בערב הדרומית ובאפריקה המזרחית, ממלכות יהוריות של הכוזרים, החליזים והאוואַרים באירפה ה. אלדד הרני וספוריו. ו. נפלאות עשה"ש מקוימות ע"י עדים נכרים, ז. מהות השבטים הנ"ל וסוד „שבט ינוס". ח. ממלכת ישראל באזיא התיכונה. (בשורת בנימן מטרילו). ט. בשורות ע"ד ביאת עשה"ש והמשיח. יבושת הסמבטיון. י. ממלכת ישראל במדבר סהרה, יא. דוד הראובני ושליחותו (ממלכת ישראל במדבר ערב). יב. ממלכת ישראל בהודו (דברי הימים של עשה"ש) יג. עקבות נדחי ישראל באזיא המזרחית ובאוסטרליא. יד. עד־ראיה לכל הגדות. טו. אגרת נחמה מבני משה, אשר מעבר לנהר סמבטיון. טז. שבתי צבי ועשרת השבטים. יז. הגדת „היהודים האדומים" ויסודה. יח. תירים נוסעים לבקש את עשה"ש (מכתב רָבנים אל בני משה). יט. עשרת השבטים והסמבטיון בחינא. כ. עשרת השבטים באמריקה. כא. האנגלים — עשרת השבטים. כב. היפנים — עשרת השבטים. כג. כטול ההשערה החרשה, שהתבוללו עשה"ש בגוים. כד. פתרון החידה. כה. השבטים ומחלקותם בא"י ואופן גלותם. כו. יהודה וישראל גוי אחד. כז. שנים עשר שבטים בזמן הזה. כח. אחרית דבר.

כל הפרובלמות האלה התבארנה בחקירה מדעית חפשית, בהגדות כל הזמנים בענין זה יגלו מקורן ומהותן, כל ההשערות תבחנה, להעמיד את הדבר על אמתותו.

מחיר הספר 2 כתרים. — להשיגו ע"י האדמיניסטרציא „המצפה" בקראקא.

יצא לאור בנויורק בעשרה כרכים גדולים

בעזרת חכמים מכל [illegible] כמאמרים

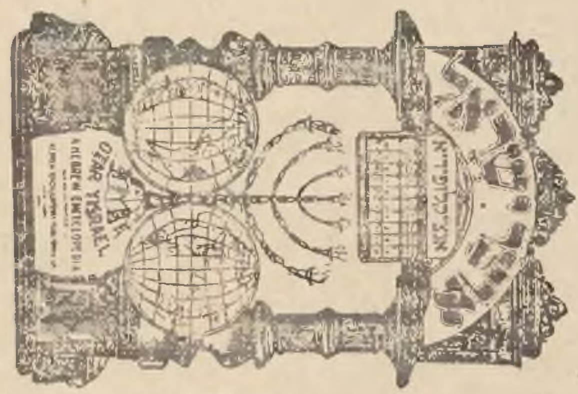
ומדעים מכל מקצועי היהדות.

יצא לאור הכרך השני.

מחיר כל כרך ע"י „הצפירה" תחת

13 כתרים — רק 10 כתרים. עם

המשלוח [illegible] כל כרך 12.40 כתרים.

תורה עם דרך ארץ

בית הספר הראשון בכל הממלכה, אשר יכשו ירוי להם בני יהודים תורה וחנוך בהורי נמור ביחד עם מרעי בה"ס הכללים אשרי האיש, שיוכל לשלוח את בני אל

הגימנזיום העברי

אשר באונגאריש בראד תחת הנהגת הרב הגאון ד"ר מאיר יונג. שם ילמדו התלמידים כל עניני הלמוד של גמנזיים וגם תורה, נ"ך, דקדוק, ש"ס ומפרשים, ויחנכו בדרך התורה וי"ש. התלמידים מגליציא ילמדו פה גם פולנית ועליהם להתחנך במחלקת ההכנה פה בשפת אשכנז. מחיר הלמוד, המעון ומזונות כשרים מחמשים כתר לחדש ולמעלה. יתר הפרטים מוריע:

Rabbiner Dr. M. Jung

Ung.-Brod (Mähren).

?

מי ששלח לי בשבוע זה כסף מרישא יואל לשלח לי את השוכר ולהודיעני את שמו ואת חפצו ומלאתי מיד את רצונו. כי אבד תלוש ההמחאה טירי כטרם קראתיו.

שבח וואלהאווסקי

מיאָדאָווא 16.

געזוכט

טיכטיגער זייפענזיעדער

דער זעלבסטשטענדיג אין דער הערשטעל־לונג פאָן קערנזייפען, וואססערגלאזזייפען ווי אויך קריסטאלזאָדא.

צייגניסאבשריפטען נעבסט געהאלטסאנ־שפריכע זינד צו ריכטען:

S. Landau, Oświęcim

Seifenfabrik.

פיר איינע קראנע

זענדע איך פראנקא איינע קאמפלעטע נוי סוכה, בעשטעהענד אויס 8 שטערנע 5 מגן דודים, 3 קערבכען. די שטערנע זינד 20—24 צמ. גראָס אונד אין 4 פארבען אויפגעלעגט. די מגן דודים זינד שענע מאלערייען. עקסטרא זינד צו בעקאמען פיר 10 העללער איינע פאהנע פיר שמחת תורה.

Fingerhut Lipot, Vacz

Ungarn.

מורה

היודע ללמד ע"פ השטה הטבעית ושכבר שמש באחד מבה"ס העברים מתבקש לעיר אחת. לפנות אל:

I. Zollmann, Krakau

Diettelsgasse 58.

יצא לאור בדפוס מהודר:

תמונות וטפוסים

מאת הסופר החביב הנודע

שבח וואלהאווסקי

המכיל

שלשים ספורים, מחזות וציורים

מחיי היהודים בגליציא.

מחיר הספר 60 העלער במרקאות, ועם המשלוח עוד 5 הלר. להשיגו אצל המו"ל:

S. L. Deutscher, Podgórze.

Wyd.: Naftali Hof. S. M. Lazer.

Odpowiedzialny Redaktor: S. M. Lazer.

Drukiem S. L. Deutschera w Podgórzu